

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Onderwerp	Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	Status	vastgesteld
Eigenaar	Sabine Kosman	Versie	2.0
Akkoord	DO	Datum	November 2018
	GMR	Datum	November 2018
	RVT	Datum	November 2018
	CVB	Datum	November 2018
Revisiedatum	1 oktober 2024		

Inhoudsopgave

Inhoud

Inleiding.....	3
1. Waarom een afwegingskader?	4
2. Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	4
3. Hoe gaan we deze stappen uitvoeren?	5
Bijlage 1: Toelichting op de Meldcode.....	10
Bijlage 2: Vermoeden van kindermishandeling.	12
Bijlage 3: Gespreksvoering	18

Inleiding

Om sneller en adequater in te grijpen bij vermoedens van kindermishandeling zijn scholen wettelijk verplicht om een Meldcode te hanteren. De meldcode is een stappenplan voor (onderwijs) professionals dat doorlopen moet worden als er vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling zijn. Onderdeel van de meldcode is het afwegingskader. Binnen Dynamiek Scholengroep is de meldcode geïmplementeerd.

Doelen van de Meldcode (inclusief afwegingskader) in het onderwijs:

- Ondersteuning van professionals bij afwegingen en beter weten hoe te handelen.
- Voorkomen of voortijdig stoppen van kindermishandeling en huiselijk geweld.
- Actieve hantering van de meldcode op éénduidige wijze.

1. Waarom een afwegingskader?

Huiselijk geweld en kindermishandeling is veelal problematiek met een langdurig karakter. Geweld, verwaarlozing, misbruik en emotionele onveiligheid kunnen jaren aanhouden. Veel slachtoffers worden opnieuw slachtoffer van dezelfde of andere vormen van geweld. Huiselijk geweld en kindermishandeling kunnen van generatie op generatie worden overgedragen. Eerder geweld is de belangrijkste voorspeller voor toekomstig geweld! Een gebeurtenis van huiselijk geweld en/of kindermishandeling is vrijwel nooit een incident dat op zichzelf staat.

De meeste beroepskrachten zijn echter voor een relatief korte periode betrokken bij slachtoffers en plegers van huiselijk geweld of kindermishandeling. Zij beschikken veelal over onvoldoende informatie ten aanzien van eerder slachtofferschap of plegerschap van betrokkenen.

Hulpverleners die succesvol hulp hebben verleend in een gezinssysteem waar huiselijk geweld speelt, hebben vaak niet de mogelijkheden om te signaleren dat geweld na enkele maanden of jaren weer terugkeert. Daarom is het van belang dat situaties van acute en/of structurele onveiligheid altijd bij Veilig Thuis gemeld moet worden, zodat Veilig Thuis signalen over een langere periode van tijd tot tijd vanuit verschillende bronnen bij elkaar kan brengen. En zodat Veilig Thuis snel(ler) signaleert wanneer opnieuw sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling en passende, toereikende hulp kan inzetten om structurele patronen van geweld te doorbreken. Het afwegingskader in stap 5 is hierop gericht.

Een melding betekent niet per definitie dat de regie of uitvoering van hulpverlening overgedragen wordt. Het betekent wel dat de professional ernstige acute en/ of structurele onveiligheid vermoedt en dat de kans op herhaald slachtofferschap dermate realistisch is, dat het uit oogpunt van professioneel handelen noodzakelijk is om te melden bij Veilig Thuis. Dit stelt Veilig Thuis in staat om het zicht op veiligheid te verrijken. Ook kan Veilig Thuis de informatie bij toekomstige signalen uit andere bronnen betrekken en combineren.

2. Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

De Meldcode bestaat uit de volgende vijf stappen:

Figuur 1: Meldcode met afwegingskader

1. Signalen in kaart brengen (zie bijlage 2 voor het herkennen van signalen);
2. Overleg met een collega en raadpleeg zo nodig 'Veilig Thuis';
3. Gesprek met de leerling en/of ouders;
4. Wegen van huiselijk geweld/ kindermishandeling;
  - Heb ik op basis van stap 1 tot en met 3 een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling?
  - Heb ik een vermoeden van acute of structurele onveiligheid?
5. Beslissen: hulp organiseren of melden.
  - A. Is melden noodzakelijk?

Melden is noodzakelijk als er sprake is van:

- Acute onveiligheid
- Structurele onveiligheid

B. Is hulpverlening of organiseren (ook) mogelijk?

Hulpverlening is mogelijk als:

- De professional in staat is om effectieve/passende hulp te bieden of organiseren
- De betrokkenen meewerken aan de geboden of georganiseerde hulp
- De hulp leidt tot duurzame veiligheid

Professionals moeten (vermoedens van) ernstige situaties van kindermishandeling en huiselijk geweld altijd melden bij Veilig Thuis. Ook als zij zelf hulpverlening.

Hoe gaan we deze stappen uitvoeren?

Signaleren is een belangrijke competentie van iedere professional in het onderwijs. Binnen Dynamiek Scholengroep besteden we hier veel aandacht aan. Samen zorgen we ervoor dat de juiste stappen gezet worden als er vermoedens van huiselijk geweld en/of kindermishandeling zijn.

Stap 1: In kaart brengen van signalen; noteren in het leerlingdossier

Breng de signalen, die een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling bevestigen of ontkrachten, in kaart en leg deze vast. Leg ook de contacten over de signalen vast evenals de stappen die worden gezet en de besluiten die worden genomen.

Heb je zelf geen contact met de kinderen, dan kun je toch signalen vastleggen over de situatie waarin deze kinderen zich mogelijk bevinden, als de toestand van de kinderen daar aanleiding toe geeft.

Beschrijf je signalen zo feitelijk mogelijk. Worden er ook hypothesen en veronderstellingen vastgelegd, vermeld dan uitdrukkelijk dat het gaat om een hypothese of veronderstelling. Maak een vervolgaantekening als een hypothese of veronderstelling later wordt bevestigd of ontkracht. Vermeld de bron als er informatie van derden wordt vastgelegd. Leg diagnoses alleen vast als ze zijn gesteld door een bevoegd beroepskracht. Maak zo nodig, tijdelijk, een verschil tussen werkdossier en dossier.

Veilig Thuis

Advies

Bij iedere stap van de meldcode geldt dat er altijd contact kan worden opgenomen met Veilig Thuis, het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling. Bij Veilig Thuis is veel kennis aanwezig over mogelijke signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling. De medewerkers kunnen ook adviseren over de te zetten stappen en over het voeren van gesprekken met ouders en/of kinderen over de signalen. Als een professional advies vraagt aan Veilig Thuis, zet Veilig Thuis geen stappen in de richting van de ouder en/ of het kind. Het advies is dus uitsluitend gericht tot de professional.

NB: Adviesgesprekken vinden plaats op basis van anonieme gegevens van ouders en/of kinderen. Voor een adviesgesprek heeft u uw beroepsgeheim dus niet te verbreken. Wel kunnen, met instemming van de adviesvrager, de contactgegevens van de adviesvragen worden vastgelegd, vooral ook met het oog op een eventueel vervolgadvisie over dezelfde casus.

Stap 2: Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen van Veilig Thuis

De tweede stap is het overleg over de signalen. Om de signalen die in kaart zijn gebracht goed te kunnen duiden, is overleg met een deskundige collega noodzakelijk. Bespreek de signalen in ieder geval met de coördinator sociale veiligheid en mogelijk met de directeur of een kwaliteitsteamlid. Vraag zo nodig ook advies aan de bovenschoolse ondersteuningscoördinator. Een gezinscoach kan geconsulteerd worden om anoniem de signalen te bespreken en advies in te winnen over wel of niet contact zoeken met Veilig Thuis. Veilig Thuis kan op basis van anonieme gegevens geraadpleegd worden. In die gevallen waarin er behoefte bestaat aan meer duidelijkheid over (aard en oorzaak van) letsel kan vertrouwensarts van Veilig Thuis, of een forensisch geneeskundige om advies worden gevraagd.

Stap 3: Gesprek met de ouders

Omdat openheid een belangrijke grondhouding is in de relatie naar de ouders, wordt zo snel mogelijk contact gezocht met de ouders om de signalen te bespreken. Soms zal het vermoeden door het gesprek worden weggenomen, dan zijn de volgende stappen van het stappenplan niet nodig. Let erop dat je tijdens het gesprek met ouders als het ware 'naast ze gaat staan'. Bij het benoemen van de feiten is het heel belangrijk om jezelf bewust te zijn van wat objectief en wat subjectief is. De beleving van de ouders is goed om mee te nemen en goed naar te luisteren. Vraag door waar ouders niet duidelijk zijn. Laat ouders zo concreet mogelijk hun eigen handelen omschrijven. Het is goed om het gesprek niet een sfeer van vrijblijvendheid te laten hebben. Het aanspreken op de verantwoordelijkheid van ouders is een belangrijke taak.

Zorgen bespreekbaar maken:

1. Contact maken;
2. Benoem het doel van het gesprek aan ouders;
3. Concreet probleem toelichten: Feiten, Effect van de feiten, Zorgen die je hebt;
4. Bespreken van het probleem;
5. Trekken van een gezamenlijke conclusie;
6. Afronden en vervolgspraak.

Gesprek met kinderen

De professional maakt een inschatting of het zinvol en mogelijk is om een gesprek met een kind aan te gaan. In geval van twijfel moet de professional altijd overleggen met een collega of een medewerker van Veilig Thuis. In geval het te belastend zou kunnen zijn voor het kind is namelijk goed om te kijken wat er wel mogelijk is.

Stap 4: Weeg de aard en de ernst van het huiselijk geweld of de kindermishandeling

Weeg op basis van de signalen, van het ingewonnen advies en van het gesprek met de ouders **het risico** op huiselijk geweld of kindermishandeling. Weeg eveneens **de aard en de ernst** van het huiselijk geweld of de kindermishandeling. Dit is complex. Het is belangrijk om feiten te scheiden van meningen.

Acute onveiligheid en structurele onveiligheid behelzen situaties waarin sprake is van een ernstige bedreiging van de veiligheid en het welzijn van de betrokkenen en wijzen veelal op complexe en hardnekkige problematiek.

Acute onveiligheid

Van acute onveiligheid is sprake als een persoon in direct fysiek gevaar verkeert en diens veiligheid de komende dagen niet gegarandeerd is. Hij of zij heeft direct bescherming nodig. Bij het afwegen van signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling schat een professional allereerst en voortdurend in of een betrokkene acuut (levens)gevaar loopt. Dit betreft de aanwezigheid van fysiek of seksueel geweld (met of zonder letsel) of, in het geval van zorgafhankelijke kinderen de afwezigheid van de meest basale verzorging (waaronder eten, drinken, kleding en onderdak). Het kan ook gaan om het onnodig toedienen van medicijnen of het verrichten van onnodige (medische) zorg.

Vragen ter afweging:

- Verkeert één van de betrokkenen in direct (levens)gevaar?
- Is er ernstig letsel met een vermoeden dat dit toegebracht, of een poging daartoe?
- Is er sprake van mensenhandel (zoals uitbuiting of gedwongen prostitutie)?

- Is er sprake van het in gevaar brengen van kinderen en als gevolg van excessief middelenmisbruik en/of een acute psychische crisis van de verantwoordelijke ouder/partner/verzorger?
- Is er een acute dreiging om zichzelf én naaste (waaronder (ex-) partner, kinderen of een familielid) te doden, ernstig letsel toe te brengen of hun vrijheid te benemen (ontvoering, familiedrama, eerwraak, huwelijksdwang, vrouwelijke genitale verminking)?
- Is er sprake van geweld of verwaarlozing leidend tot verminkingen, handicaps of de dood bij een lid van het gezin?
- Is er sprake van fysieke verwaarlozing die acuut de gezondheid bedreigt van zeer jonge kinderen?
- Is er sprake van een (herhaaldelijke) suïcidepoging van een ouder van een minderjarig kind dat zorgafhankelijk van hem of haar is en is er geen andere verzorger voor het kind?
- Heeft de (mogelijke) pleger van het geweld direct toegang tot het slachtoffer, of is het slachtoffer in een zorgafhankelijke positie van de pleger?
- Is er sprake van recent gewelddadig gedrag zoals verwondingen die medische behandeling of medische sporenonderzoek behoeven (bijvoorbeeld: poging tot wurging, bedreiging met een wapen, seksueel geweld/ misbruik)?

Structurele onveiligheid

Bij structurele onveiligheid is er sprake van herhaling of het voortduren van een onveilige situatie of geweld. Een voorgeschiedenis van huiselijk geweld of kindermishandeling is de belangrijkste voorspeller voor het voortduren van onveiligheid (plegerschap of slachtofferschap) in de toekomst.

Er kan sprake zijn van een patroon van herhaald geweld, maar ook van permanente tekortkomingen in de geestelijke en/of lichamelijke verzorging van zorgafhankelijke kinderen en/of volwassenen.

Structurele onveiligheid heeft schadelijke gevolgen door de herhaling van de feiten, die voortdurende dreiging en (emotionele) onveiligheid.

Vragen ter afweging:

- Is er sprake van eerder (aangetoond) huiselijk geweld of kindermishandeling binnen het gezin?
- Is er gedurende enkele weken of langer sprake van geweld of andere onveilige situaties tussen leden in het gezin?
- Is er sprake van structurele, inadequate of inconsequente basiszorg (onderdak, kleding, voeding, persoonlijke spullen en speelgoed) door een onvoldoende of onregelmatig inkomen om hierin te voorzien?
- Ondergaan de kinderen of een kwetsbare volwassene structureel emotioneel en/of psychisch geweld, zoals: onvoldoende affectie, vernedering, voortdurende negatieve benadering, opsluiting, verbale intimidatie, ernstige strijd tussen ouders, kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld of bedreigingen?
- Is er sprake van (een vermoeden van) seksueel misbruik van minderjarige kinderen?
- Is er sprake van seksueel wervend gedrag door kinderen of ander niet-leeftijdsadequaat seksueel gedrag?
- Zijn er seksuele of gewelddadige filmpjes van een kind in omloop die tegen zijn/haar wil zijn gemaakt en die leiden tot chantage en/of pesterijen?
- Is er sprake van dwangmatig controlerend geweld waarbij een van de partners intimidatie en controle uitoefent over de ander?
- Is er sprake van escalerend en zich herhalend geweld na echtscheiding, bijvoorbeeld in de vorm van stalking door één van de ex-partners?
- Zijn de ouders onvoldoende in staat hun kinderen te beschermen tegen geweld, seksueel of financieel misbruik of uitbuiting door derden.

Stap 5: Beslissen: twee beslissingen die beide genomen moeten worden

Beslissing 1: Is melden noodzakelijk?

Beslissing 2: Is zelf passende en toereikende hulp bieden of organiseren mogelijk?

Het is van belang dat in stap 5 *beide* beslissingen en *in deze volgorde* worden genomen. Een professional vraagt zich eerst af of melden noodzakelijk is, aan de hand van de uitkomsten van stap 4 over de mate van ernst van de gesignaleerde (dreiging van) huiselijk geweld of kindermishandeling en het afwegingskader. Vervolgens besluit de signalerende professional of het bieden van hulp tot de mogelijkheden van zowel deze professional als de betrokkenen behoort. In het geval van Dynamiek is het antwoord op de tweede vraag nee, omdat wij vanuit het onderwijs niet de juiste hulp kunnen bieden in zulke situaties.

Melden bij Veilig Thuis

Melden en bespreken met de ouders

Bespreek uw melding vooraf met de ouders. Leg uit waarom je van plan bent een melding te gaan doen en wat het doel daarvan is. Vraag de ouders uitdrukkelijk om een reactie. In geval van bezwaren van de ouders, overleg je op welke wijze je tegemoet kunt komen aan deze bezwaren. Is dat niet mogelijk, weeg de bezwaren dan af tegen de noodzaak om het kind te beschermen tegen het geweld of de kindermishandeling. Betrek in je afweging de aard en de ernst van het geweld en de noodzaak om het kind door het doen van een melding daartegen te beschermen.

Doe een melding indien naar jouw oordeel de bescherming van het kind de doorslag moet geven. Dit heb je al getoetst met een collega of is van tevoren al met een medewerker van Veilig Thuis besproken.

Op deze manier span je je als professional optimaal in om toestemming van de ouders te krijgen. Alleen in die gevallen waarin dit niet lukt, ook niet nadat je in gesprek bent gegaan over de bezwaren van de ouder, komt het doen van een melding zonder toestemming in beeld.

Bekendmaken van de identiteit van de melder bij vermoedens van kindermishandeling

Artikel 55 van het Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg geeft als hoofdregel, dat de identiteit van de melder door Veilig Thuis aan het gezin bekend wordt gemaakt.

Een melder kan echter ten opzichte van het gezin anoniem blijven als de melding:

Een bedreiging vormt of kan vormen voor het kind, of voor een van de medewerkers van school. De vertrouwensrelatie zou kunnen verstoren tussen de beroepskracht en de cliënt of zijn gezin.

Melding

Geef overzichtelijk weer welke feiten dat je weet, hou het objectief. Bijvoorbeeld:

- Wat zie ik?
- Wat hoor ik?
- Wat ruik ik?
- Hoe vaak (frequentie)?
- Hoe lang (duur)?
- Welke aanleiding heb ik gezien?
- Wanneer vond de gebeurtenis plaats?

Hierbij is het weergeven van bronnen (van wie weet je iets) belangrijk.

Daarnaast is het goed om de overige zaken weer te geven (subjectief):

Meningen

- Aannames
- Oordelen
- Interpretaties
- Eigen waarden/normen
- Invullingen
- Etc...

Rol van Veilig Thuis

Bij Veilig Thuis wordt door middel van triage beoordeeld welke wijze van afhandelen gewenst is. Bij elke melding wordt zorgvuldig afgewogen of onderzoek gewenst is, of Veilig Thuis de hulpverlening overneemt. Dit is niet vooraf al vastgesteld. Per casus wordt bekeken door medewerkers van Veilig Thuis in overleg met de beroepskracht die de melding doet wat er nodig is om de veiligheid te herstellen en welke hulpverlening nodig is.

Bijlage 1: Toelichting op de Meldcode

Beroepsgeheim, meldcode en meldrecht

Inleiding

In dit deel van het stappenplan wordt enige achtergrondinformatie gegeven, met name over het beroepsgeheim, het wettelijk meldrecht en de verhouding tussen het beroepsgeheim en het meldrecht.

Inhoud en doel van het beroepsgeheim

Algemene zwijgplicht

Iedere beroepskracht, die individuele cliënten hulp, zorg, steun of een andere vorm van begeleiding biedt, heeft een beroepsgeheim. Dit geldt dus ook voor professionals in het onderwijs. Deze zwijgplicht, zoals het beroepsgeheim ook wel wordt genoemd, verplicht de beroepskracht om, kort gezegd, geen informatie over de ouders aan derden te verstrekken, tenzij de ouders hem daarvoor toestemming hebben gegeven. Doel van het beroepsgeheim is, de drempel voor de toegang tot de hulpverlening zo laag mogelijk te maken en de ouders het vertrouwen te geven dat zij vrijuit kunnen spreken.

'Al met al is de omgang met het beroepsgeheim een vorm van evenwichtskunst: geheimhouding waar mogelijk, zorgvuldige doorbreking van het geheim waar nodig.'

Specifieke zwijgplicht

Een aantal beroepsgroepen kent een specifieke zwijgplicht die is geregeld in een 'eigen' wet. Dit geldt bijvoorbeeld voor medische hulpverleners, zoals artsen en verpleegkundigen. Zij vinden hun zwijgplicht in artikel 88 van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg en in artikel 7:457 Burgerlijk Wetboek. Voor beroepskrachten in de jeugdzorg is de zwijgplicht specifiek geregeld in artikel 53 van de Wet op de jeugdzorg.

Vertrouwensinspecteurs in het onderwijs kennen een eigen bepaling over de omgang met hun zwijgplicht in artikel 6 van de Wet op het onderwijstoezicht.

Paradox van de geheimhoudingsplicht

Er doet zich bij de omgang met de zwijgplicht een zekere paradox voor. De zwijgplicht is hét instrument bij uitstek om ervoor te zorgen, dat mensen naar de beroepskracht toe komen en ook bereid zijn om open over hun zorgen te spreken. Ze mogen er immers op vertrouwen, dat hun verhaal niet zomaar elders terecht komt. Maar een te rigide omgang met het beroepsgeheim, kan tot gevolg hebben dat, ouders die dringend hulp nodig hebben, juist niet geholpen worden, omdat de beroepskracht meent, dat hij vanwege zijn beroepsgeheim niet in mag grijpen. Al met al is de omgang met het beroepsgeheim een vorm van evenwichtskunst: geheimhouding waar mogelijk, zorgvuldige doorbreking van het geheim waar nodig.

Vragen van toestemming

Bij het verstrekken van gegevens van ouders aan een ander, dus ook bij het doen van een melding bij Veilig Thuis, geldt als hoofdregel, dat de beroepskracht zich inspant om toestemming voor zijn melding te krijgen. Het basismodel schetst daarvoor de werkwijze. Geven de ouders hun toestemming, dan kan een melding worden gedaan. Weigeren de ouders, ondanks de inspanning van de beroepskracht, hun toestemming, dan houdt het niet op, maar maakt de beroepskracht een nieuwe afweging.

NB1: De Wet bescherming persoonsgegevens bepaalt, dat een jongere vanaf zijn 16e jaar zelf toestemming geeft aan een beroepskracht voor het verstrekken van zijn gegevens aan een ander (al dan niet in de vorm van het doen van een melding). De Wet op de jeugdzorg en de Wet inzake de geneeskundige behandelingsovereenkomst geven een jeugdige dit recht zelfs al vanaf zijn 12e jaar. Toch moet over een melding, als het gaat om een jongere vanaf 12 of 16 jaar, die nog thuis woont, ook gesproken worden met zijn ouders. Want bij de melding worden doorgaans niet alleen gegevens over de jongere verstrekt, maar ook over zijn ouder(s).

NB2: Van het vragen van toestemming kan worden afgezien in verband met de veiligheid van de jongere, van de beroepskracht of die van anderen.

Conflict van plichten

Zo oud als de zwijgplicht is ook de notie, dat een beroepskracht door zijn beroepsgeheim in de knel kan komen. Er kunnen zich situaties voordoen, waarin de beroepskracht alleen door te spreken, de ouders kan helpen, terwijl hij voor dit spreken geen toestemming krijgt. Er kan in dat geval sprake zijn van een conflict van plichten. De plicht om te zwijgen, vanwege het beroepsgeheim, botst met de plicht om de ouder(s) te helpen, juist door met een ander over hem/hen te spreken. Het gaat dan altijd om een ouder(s), die zich in een ernstige situatie bevindt en die alleen kan worden geholpen door een ander bij de aanpak te betrekken. In de (tucht)rechtspraak wordt in geval van een conflict van plichten erkend, dat een beroepskracht ook zonder toestemming van de ouder(s), over de jongere mag spreken. Uiteraard moet een dergelijk besluit om de zwijgplicht te doorbreken zorgvuldig worden genomen.

Beantwoording van de volgende vijf vragen leidt doorgaans tot een zorgvuldige besluitvorming:

1. Kan ik door te spreken, zwaarwegende belangen van de ouder(s) of van zijn kinderen, behartigen?
2. Is er een andere mogelijkheid om ditzelfde doel te bereiken, zonder dat ik mijn beroepsgeheim hoeft te verbreken?
3. Waarom is het niet mogelijk om toestemming van de ouder(s) te vragen, of te krijgen, voor het bespreken van zijn situatie, met iemand die hem kan helpen?
4. Zijn de belangen van de ouder(s), die ik wil dienen met mijn spreken, zo zwaar, dat deze naar mijn oordeel, opwegen tegen de belangen, die de ouders hebben, bij mijn zwijgen?
5. Als ik besluit om te spreken, aan wie moet ik dan welke informatie verstrekken, zodat het geweld of de mishandeling effectief kan worden aangepakt?

Positie van de ouders

Bij het besluit om de geheimhouding te doorbreken, speelt de positie van de ouders een belangrijke rol. Bij ouders, die zich in een afhankelijke positie bevinden, waardoor ze minder goed in staat zijn zelf op te treden tegen mishandeling of geweld, zal een beroepskracht eerder dan 'gemiddeld' kunnen besluiten, dat hij zijn zwijgplicht verbreekt.

Meerderjarigen beslissen in beginsel zelf, over de wijze waarop ze hun leven inrichten en of ze daarin hulp of andere inmenging wensen. Dit zelfbeschikkingsrecht is een belangrijk uitgangspunt bij het bieden van hulp aan ouders. Maar dit uitgangspunt is niet absoluut. Er zijn situaties waarin een inbreuk op de zelfbeschikking noodzakelijk kan zijn, omdat de ouders in een zeer ernstige situatie verkeren. In geval van huiselijk geweld kan dit zeker aan de orde zijn. Uit onderzoek is gebleken, hoezeer slachtoffers gevangen kunnen zitten in hun situatie, zodanig, dat ze daar op eigen kracht niet uit komen. De beroepskracht zal zich eerst tot het uiterste in moeten spannen om de toestemming van de ouders te krijgen. Maar krijgt hij deze niet, dan kan hij zich daar niet zondermeer bij neerleggen. Hij dient de ernst van de situatie, waarin de ouders zich bevinden, af te wegen tegen het gegeven, dat de ouders hem geen toestemming geven, voor het doen van een melding. Komt hij tot de slotsom, dat de ouders, vanwege de ernst van het huiselijk geweld, tegen dit geweld moeten worden beschermd, dan doet hij een melding, ook al heeft hij daarvoor geen toestemming. Hij komt dan in feite tot de conclusie, dat het zware belang van zijn geheimhoudingsplicht in deze specifieke situatie, moet wijken, voor het nog zwaardere belang, van het beschermen van de ouders, tegen zwaar en/of structureel geweld.

NB: Voor een zorgvuldige besluitvorming is het noodzakelijk, dat de beroepskracht de situatie, voordat hij zijn besluit neemt, bespreekt met een deskundige collega en zo nodig ook (op basis van anonieme oudergegevens) advies vraagt aan het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling of het Steunpunt Huiselijk Geweld.

Beoordeling van een besluit over het doorbreken van het beroepsgeheim

Zou achteraf een toetsende organisatie gevraagd worden, om een oordeel te geven over het optreden van de beroepskracht, dan wordt vooral de zorgvuldigheid beoordeeld, waarmee het besluit om de geheimhouding te verbreken, tot stand is gekomen. Daarbij wordt onder andere gelet op:

- Collegiale consultatie;
- Raadpleging van Veilig Thuis;
- Aanwezigheid van voldoende relevante feiten of signalen en zorgvuldige verzameling van deze feiten en signalen;
- Zorgvuldige en concrete afweging van belangen;
- De contacten die er met de ouders zijn geweest over de melding. Concreet gaat het er dan om of de beroepskracht zich, gelet op zijn mogelijkheden en op de omstandigheden waarin de ouders verkeren, heeft ingespannen om de ouders toestemming te vragen of om hen te informeren, indien het verkrijgen van toestemming niet mogelijk bleek.

NB: Het is, ook in verband met de toetsbaarheid van het besluit achteraf, belangrijk om een besluit over het melden van een ouder(s), zonder dat hij daarvoor zijn toestemming heeft gegeven, zorgvuldig vast te leggen. Niet alleen de melding dient te worden vastgelegd, ook de belangen die zijn afgewogen en de personen die van tevoren over het besluit zijn geraadpleegd.

Wettelijk meldrecht

Voor vermoedens van kindermishandeling, is het leerstuk van het conflict van plichten nog eens bevestigd in artikel 53 lid 3 van de Wet op de jeugdzorg, dat een uitdrukkelijk meldrecht bevat. Iedere beroepskracht met een beroepsgeheim of een andere zwijgplicht heeft, op basis van dit wettelijk meldrecht, het recht om vermoedens van kindermishandeling, zo nodig zonder toestemming van het kind en/of de ouder, bij het Veilig thuis te melden. Daarnaast omvat het meldrecht, het recht voor de beroepskracht, om, op verzoek van Veilig thuis, informatie over het kind en/of zijn ouders te verstrekken, eveneens zo nodig zonder toestemming van het kind en/of de ouders.

Bijlage 2: Vermoeden van kindermishandeling.

Wat is kindermishandeling?

In 2002 is de volgende definitie voor kindermishandeling vastgelegd in de wet op Jeugdhulpverlening:

Kindermishandeling is elke vorm van voor minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een afhankelijkheidsrelatie staat actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek letsel of psychische stoornissen.

De term ouders, gebruikt in de bovenstaande zin, duidt niet alleen op de biologische ouders, maar ook op de stiefouders, adoptiefouders en pleegouders. Daarnaast wordt nog benadrukt, dat het ook anderen kunnen zijn, die een afhankelijkheidsrelatie hebben met het kind, zoals opa's en oma's of mensen die op dat moment verantwoordelijk zijn voor het kind. (Oppas, Leiding KDV/clubs enz.)

Meestal wordt er een onderscheid gemaakt in vijf vormen van kindermishandeling:

1. Lichamelijke verwaarlozing

Er wordt onvoldoende voorzien in de (dagelijkse) noodzakelijke behoeften van een kind. Het kind krijgt geen of te weinig voedsel, te weinig slaap, onvoldoende medische controle, noodzakelijke medicamenten worden niet toegediend e.d.

2. Emotionele verwaarlozing

Het kind krijgt geen liefde, zorg en aandacht. Het kind wordt te weinig gestimuleerd en niet geknuffeld of gekoesterd. Er wordt herhaaldelijk en systematisch niet aangesloten bij de behoefte aan warmte en zorg van het kind.

3. Lichamelijke mishandeling

Het kind opzettelijk schoppen, slaan, bijten, vergiftigen, branden, door elkaar schudden, met voorwerpen slaan, vastbinden, snijden, aan de haren trekken enz. waardoor het kind tijdelijk of blijvend letsel oploopt.

4. Emotionele mishandeling

Het kind wordt stelselmatig getreiterd, vernederd, afgesnauwd, gekleineerd, uitgescholden, bang gemaakt, (met de dood) bedreigd, beledigd en/of dierbare spullen worden vernield, (huis)-dieren worden mishandeld, het kind wordt langdurig opgesloten of alleen gelaten, er worden extreem hoge eisen aan het kind gesteld, het kind krijgt te horen dat het ongewenst is e.d.

5. Seksueel misbruik

Het gaat hier om gedwongen seksueel contact met een ouder, ander volwassene of een leeftijdsgenoot van het kind, dat niet past bij leeftijd en ontwikkelingsfase van het kind, variërend van betastingen boven en onder de kleren tot met verkrachtingen.

Belemmering bij signalen en het ondernemen van actie.

Kinderen zullen zelden of nooit zelf om hulp vragen. Hiervoor zijn verschillende redenen:

- Het speelt zich af in de beslotenheid (van het gezin).
- Kinderen weten vaak niet beter.
- Het kind wil zijn ouders/verzorgers niet afvallen.
- Het kind schaamt zich of het kind is geheimhouding met dreigementen opgedrongen.

Om hulp te krijgen, zijn ouders en het kind daarom deels afhankelijk van de mensen uit hun omgeving. Zien zij, dat er iets aan de hand is en brengen zij dat in verband met kindermishandeling? In praktijk blijkt, dat het opmerken van signalen van kindermishandeling moeilijk is. Er is kennis, zorgvuldigheid en intuïtie voor nodig. Vanwege het dagelijkse contact met kinderen en de taak om de ontwikkeling van kinderen te stimuleren en te volgen, neemt de leerkracht hierbij een bijzondere positie in. De gevolgen van kindermishandeling worden meestal zichtbaar in houding en gedrag van kinderen.

De leerkracht kan belemmerd worden in het oppikken van signalen doordat hij:

- Ondeskundig is betreffende signalen van kindermishandeling.
- Twijfelt over eigen waarneming.
- Bang is voor valse beschuldigingen.
- Bang is voor negatieve gevolgen voor het kind.
- Zich ondeskundig voelt.
- Onvoldoende vertrouwen heeft in de hulpverlening.
- Bang is voor bedreiging door de dader.
- Het vertrouwen van het kind niet wil schaden.
- Zich niet gesteund voelt door collega's, school of geraadpleegde anderen.
- Eigen ervaringen heeft met kindermishandeling.

Scholing en goede voorlichting zijn belangrijk voor de leerkracht, maar ook het gevoel dat directie, de coördinator sociale veiligheid en het KT achter hem staan.

Hoe om te gaan met signalen?

Wanneer je een bepaald gedrag waarneemt bij een kind, waarin je een signaal opmerkt, dan is dat niet voldoende om daaruit al je conclusies te trekken. Het betekent wel dat je alert moet zijn.

Wanneer je je zorgen maakt om een kind, schrijf dan op wat je precies zorgen baart en schrijf zo concreet mogelijk op, wat je opvalt, ook al kan dat soms heel moeilijk zijn. Ga vertrouwelijk om met deze gegevens en vernietig ze als ze niet meer nodig zijn.

Informatie die je krijgt van een ander moet je wel serieus nemen, maar gescheiden houden van je eigen informatie. Je moet namelijk proberen, om, zo objectief mogelijk proberen te kijken naar de situatie. Ga dan ook niet op zoek naar de bewijzen. Geen enkel signaal is een definitieve bevestiging van kindermishandeling, het kan ook altijd nog iets anders zijn en ook dan heeft het kind steun en extra aandacht nodig.

Denk niet te snel het ergste, maar doe ook niet gauw dingen af als "het valt wel mee". Bekijk alles objectief en probeer zo goed mogelijk te observeren en informatie met elkaar te combineren.

Er zijn veel signalen, die kunnen duiden, op kindermishandeling. De signalen zijn grofweg te verdelen in vier categorieën:

- Het lichamenlijk welzijn van het kind
- Het gedrag van het kind
- Het gedrag van de ouders
- De gezinssituatie.

Hieronder zullen ze kort worden toegelicht.

Het lichamenlijk welzijn van het kind

Een vermoeden van kindermishandeling, kan ontstaan wanneer men lichamenlijk letsel o.i.d. constateert, zoals een groeiachterstand, brandwonden, botbreuken, blauwe plekken etc. Dit vermoeden wordt groter, als er niet een aannemelijke verklaring voor is, of als het kind heel vaak wat heeft. Een kind kan natuurlijk onhandig zijn, maar dan nog, kan een leerkracht zijn of haar vraagtekens hebben, of de verwonding wel een logisch gevolg is van wat er gezegd wordt.

Wanneer men dit waarneemt is het goed om de verwonding te noteren. Vermeld de datum, hoe de verwonding eruitziet, hoe het is ontstaan en hoelang de verwonding heeft geduurd.

Het gedrag van het kind

Ieder kind reageert anders en vele zaken kunnen opvallend gedrag bij een kind uitlokken.

Hecht daarom niet te snel veel waarde aan het gedrag van het kind i.v.m. kindermishandeling. Toch kan iets in het gedrag van het kind een verontrustend gevoel geven. Dit kan zijn, omdat het kind ander lichamelijk gedrag, of emotioneel gedrag vertoont, of omdat het kind raar of ander gedrag vertoont ten opzichte van andere kinderen, ouders of andere volwassenen.

Met name een plotselinge gedragsverandering kan aanleiding zijn, voor een verontrustend gevoel, ook kan een leerkracht als signaal oppikken, dat een kind heel vroeg op school komt, of dat het kind heel lang op school blijft hangen, omdat het kind niet naar huis wil.

Het gedrag van de ouders

Vaak praten mishandelende ouders niet over de problemen, die ze hebben met de opvoeding van hun kinderen, dit houden ze liever verborgen. Toch zijn er ook ouders, die zich van geen kwaad bewust zijn, omdat ze zelf niet beter weten (wat je niet weet of kunt, kun je ook niet geven). Wanneer een ouder zegt het niet meer aan te kunnen, dan moet er dadelijk actie worden ondernomen, want dat is een hulpkreet van de ouder en vaak heeft dit al de nodige moeite gekost om dit toe te geven.

Het kan ook zijn, dat de ouders niet meer objectief kunnen kijken. Dit komt vaak voor bij ouders die gescheiden zijn, ze vinden dat de ander de kinderen niet goed opvoedt en zijn dus in conflict met elkaar. Voor een buitenstaander is het dan vaak moeilijk, omdat ze elkaar zwart maken. Probeer hierin dan ook altijd objectief te blijven.

De gezinssituatie

Er zijn gezinnen met een verhoogd risico op mishandeling. Kindermishandeling komt altijd voort uit het onvermogen van ouders, maar het kan voor ouders wel zwaarder zijn, wanneer het gaat om bv. een kind met ADHD of een kind dat gehandicapt is. Daarnaast kan ook de situatie van de ouders aanleiding geven voor zorgen. Wanneer de ouders verslaafd zijn, veel problemen hebben dan is extra alertheid geboden. Een kind kan dan alsnog een liefdevolle opvoeding krijgen, maar blijf wel alert op de situatie.

Signalen bij kinderen van 4 tot 12 jaar.

De onderstaande lijst van signalen is een hulpmiddel om een vermoeden van kindermishandeling te onderbouwen, niet om het te bewijzen. Vrijwel alle signalen kunnen ook een andere oorzaak hebben.

Lichamelijke mishandeling

Lichamelijke signalen:

- Blauwe plekken
- Fracturen
- Striemen
- Brandwonden
- Veel littekens

Gedragskenmerken:

- Schrikachtig
- Geen oogcontact
- Snel straf verwachten
- Bang voor ouders
- Vaak ziekmelden
- Vroeg op school, laat naar huis
- Niemand meenemen naar huis
- Angst voor mislukken
- Niet willen uitkleden bij gym

Lichamelijke verwaarlozing

Lichamelijke kenmerken:

- Ondergewicht of overgewicht
- Slecht verzorgd uiterlijk (huid, haar, gebit, hygiëne)
- Onvoldoende kleding
- Altijd luizen
- Niet verzekerd, niet ingeënt, weinig of nooit bij een arts geweest
- Moeheid, oververmoeid
- Vaak ziek
- Kind herstelt slecht van ziektes
- Niet zindelijk wanneer dat wel zou moeten
- Het kind stinkt

Gedragkenmerken:

- Emotionele afvlakking, nooit huilen
- Vaak te laat komen, schoolverzuim, sleutelkinderen
- Veel alleen gelaten worden, zwerven
- Soms veel geld hebben
- Zich volwassen voordoen

Psychische mishandeling**Lichamelijke kenmerken:**

- Niet zindelijk
- Spraakproblemen

Gedragkenmerken:

- Nervositeit
- Gering gevoel voor eigenwaarde (onzeker, laag zelfbeeld)
- Snel huilen
- Angstig, waakzaam, teruggetrokken
- Angst voor fouten
- Angst voor bindingen
- Slechte concentratie
- Leerproblemen
- Slecht eten en slapen
- Lusteloosheid
- Agressie bij jongens
- Depressie bij meisjes

Psychische verwaarlozing**Gedragkenmerken:**

- Weinig emoties
- Negatief zelfbeeld
- Geen initiatief
- Zelfstandig
- Veel aandacht vragen op een negatieve manier
- Allemansvriend
- Criminaliserend zwerven, stelen, crimineel gedrag
- Veel rondhangen in school of in de klas
- Principiële niet knuffelaars of alsmaar knuffelen en kussend op schoot willen zitten
- Soms een jong gezicht met een ernstige uitdrukking

Seksueel misbruik meisjes**Lichamelijke kenmerken:**

- Slaapgebrek (lang liggen wachten)
- Zichzelf onaantrekkelijk willen maken (anorexia, boulimia)
- Verwondingen aan geslachtsorganen

- Vaginale infecties en afscheiding
- Jeuk bij vagina of anus
- Pijn in bovenbenen
- Pijn bij lopen of zitten
- Problemen bij plassen
- Urineweginfecties
- Seksueel overdraagbare aandoeningen

Gedragsskenmerken:

- Drukt de benen tegen elkaar bij het lopen
- Afweer van lichamelijk contact
- Maakt afwezige indruk bij lichamelijk onderzoek
- Extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik
- Zoekt seksuele toenadering tot volwassenen
- Dalende leerprestaties
- Gedragsproblemen
- Grote kennis van seksuele zaken of een preoccupatie daarmee
- Vroegrijp, erotiserend, "vrouwelijk", wervend gedrag

Seksueel misbruik jongens

Lichamelijke kenmerken:

- Vaak combinatie met affectieve verwaarlozing
- Verwondingen aan de geslachtsorganen
- Fysieke en psychosomatische klachten
- Verslaving

Gedragsskenmerken:

- Negatief zelfbeeld
- Concentratieproblemen
- Angst voor aanraking
- Brandstichten
- (Seksueel) Agressief gedrag, vernielzuchtig
- Moeite om anderen te vertrouwen.
- Depressief of agressief gedrag,
- Angst voor controleverlies
- Neiging tot seksueel spel met jonge kinderen
- Identiteitsproblemen
- Alcohol, drugs
- Suïcidepogingen

Bijlage 3: Gespreksvoering

Aandachtspunten voor een gesprek met het kind

Wanneer jij als leerkracht met een kind gaat praten:

- Bedenk dat je observaties ook een andere oorzaak dan kindermishandeling kunnen hebben (ziekte, verhuizing of andere ingrijpende gebeurtenissen)
- Verwacht van een (eerste) gesprek niet dat je alle problemen te horen krijgt. Forceer niets. Kinderen staan vaak onder geheimhouding van de dader. Ook schaamte, schuldgevoel en loyaliteit belemmeren het naar buiten komen van het verhaal.
- Zoek een rustige plek in school op en zorg dat je niet gestoord wordt.
- Probeer het kind eerst op zijn gemak te stellen door eerst wat algemeen te praten over school, hobby's en dergelijke zaken voordat je begint over je zorgen.
- Wanneer het kind je iets vertelt, ga dan niet raar kijken. Neem het kind serieus, stimuleer het kind positief om verder te vertellen, maar dwing het niet. Accepteer het, als het, het kind te veel wordt en laat zien dat je respect hebt en begrip hebt voor de gevoelens van het kind.
- Ga uit van wat jij ziet en beleeft aan het kind en vertel dit aan het kind. Vraag dan aan het kind of het kan uitleggen waarom het zo gaat.
- Wanneer dit niet werkt en je zorgen dusdanig zijn, kun je meer rechtstreeks naar de mishandeling vragen bijvoorbeeld, over hoe het thuis gaat, hebben je vader en moeder wel tijd voor je, luisteren ze naar je, zit er wel eens iemand aan je wanneer je dat niet wilt, gebeuren er dingen waarvan jij vindt dat het niet normaal is?
- Beloof NOOIT gehele geheimhouding. Zeg wel tegen het kind dat je het verhaal niet verder zal vertellen, als het kind dat niet wil, maar dat je wel een oplossing wilt voor het probleem. Dat je samen naar een oplossing gaat zoeken. Je zult niets doen zonder het kind eerst verteld te hebben wat goed is om te gaan doen.
- Vertel dat praten soms moeilijk is, maar dat het oplucht en dat je samen naar een oplossing kunt zoeken

Wanneer het kind zelf naar je toekomt en vertelt:

- Spreek waardering uit voor het feit dat het kind over de problemen is gaan praten. Prijs het kind voor de genomen stap, laat zien dat je open staat voor de problemen en dat je het heel serieus opneemt.
- Besef dat het kind voor deze stap heel veel moed heeft moeten verzamelen.
- Wees niet verbaasd als het kind heel clean vertelt over de mishandeling. Dit is een veel voorkomende overlevingsstrategie.
- Neem een houding aan van luisteren en begrijpen
- Kijk uit met je natuurlijke reactie van troosten en lichamelijke aanraking.
- Toon begrip, maar laat je eigen reacties van afgrijzen, walging, boosheid of schrik achterwege. Je kunt wel zeggen dat het verhaal je raakt en dat het je moeilijk lijkt. - Geloof het kind.
- Uit geen beschuldigingen aan het adres van de dader. Er is nog een groot loyaliteitsgevoel naar de dader en een verantwoordelijkheidsgevoel om het gezin bij elkaar te houden.
- Accepteer dat het kind ook positieve gevoelens heeft voor de dader.
- Vertel dat het kind geen schuld heeft aan de mishandeling, dat het nooit had mogen gebeuren, en vertel dat het vaker voorkomt. Het kind geeft zichzelf vaak de schuld van de problemen in het gezin.
- Stel geen waarom vragen, die komen beschuldigend over op het kind.
- Mannen kunnen zich aangesproken voelen door de minder aardige verhalen over andere mannen te horen. Dit kan belemmerend werken om door te vragen bij leerlingen. Het gevaar is om in de verdediging te gaan.
- Zeg dat er een einde moet komen aan de gebeurtenissen en dat er mensen zijn die kunnen helpen.

- Geef geen adviezen aan het kind mee om acties te ondernemen, je legt dan de verantwoordelijkheid bij het kind neer en het kind kan het zelf niet stoppen, daarvoor komt het bij jou.
- Stel geen concrete vragen
- De minst bedreigende vraag is, waar was je toen het gebeurde, daarna wat en hoe.
- Geef aan kinderen aan, dat dit ook voor jou heel moeilijk is om zo'n verhaal te horen en dat je erover na wilt denken. Dit geeft nogmaals aan, dat je het kind serieus neemt. Je moet wel binnen korte tijd weer met het kind verder praten en vertellen wat je eraan wilt doen, maar wel met de regels, niets buiten het kind om doen.

Over geheimhouding:

- Beloof geen absolute geheimhouding. Zeg wel tegen het kind, dat je vooraf overlegt met hem of haar.
- Schaadt het vertrouwen niet en doe dus niets buiten het kind om.
- Vraag nooit aan het kind om het gesprek geheim te houden. Het heeft immers al slechte ervaringen met geheimhouding.
- Benader verzoeken van het kind om geheimhouding met begrip. Leg vervolgens uit, dat er eventueel met behulp van anderen, mogelijkheden zijn om de mishandeling te stoppen en dat het in het belang is van het kind en de dader. Misschien is er een tussenoplossing mogelijk in de trant van laten we er nog een tijdje over praten
- Kom afspraken over vertrouwelijkheid na, maar geef aan dat er een punt kan zijn, dat je het niet verantwoord vindt om de situatie, waarin het kind verkeert, te laten voorduren. In dat geval moet het kind van die verandering op de hoogte gesteld worden.

In gesprek met ouders:

- Leg je positie en functie uit.
- Vertel het doel van het gesprek.
- Gebruik bij voorkeur niet het woord kindermishandeling.
- Vertel de ouders wat je feitelijk is opgevallen aan het kind.
- Deel de zorgen met ouders, vraag of zij het herkennen, probeer partners te worden met de ouders. Je doel is het beste voor het kind.
- Vraag de ouders hoe zij het kind thuis beleven.
- Stel open vragen
- Respecteer de (ervarings-)deskundigheid van de ouders m.b.t. hun kind.
- Spreek de ouders aan op hun verantwoordelijkheid.
- Houd wel steeds in je achterhoofd, dat de signalen, die het kind laat zien, ook kunnen duiden op andere problemen.
- Praat vanuit de ik-vorm.
- Wees eerlijk en open, pas op voor vrijblijvendheid.
- Maak je eigen grens duidelijk, help helder krijgen, wat er aan de hand is en samen bekijken wat er aan hulp mogelijk is. Laat de deur open staan voor toekomstige vragen/ zorgen
- Als het kind met jou heeft gesproken, praat dan niet met de ouders, zonder het kind hiervan op de hoogte te stellen. Let op de veiligheid van het kind
- Acties ondernemen zonder dat de ouders het weten, roept vaak woede op, praat met hen en overleg hoe zij graag het probleem willen aanpakken.
- Boze ouders eerst laten uitpraten/ razen daarna onderzoeken wat het probleem is en aanbieden samen een oplossing te zoeken.
- Een verslag maken van het gesprek en de afspraken vastleggen. Stuur een kopie hiervan naar de ouders.